

ПРИЧЕ „ДНЕВНИКА“

Трка

Војислав Савић

Трчимо да стигнемо први. Ја се добро држим. Испред мене је само њих неколицина, сумануто грабе, али ја ћу их већ стићи, а онда ме, када се најдем на челу, нико више не може зауставити. Познајем себе: тек кад осетим мирис победе добијем неку сулуду снагу, полетим као да су ми израсла крила. Само да се пре тога ништа не догоди, да не попусти срце или да ме неко намерно не саплете како би ме осујетио. Иза мене је читава гомила: хиљаде људи и жена, девојка и младића, деце и стараца. Све их је више, трче и они, сваки час нам се придружују нови. Падају, дижу се, ломе ноге и вратове, урлају у очајању, моле да им се помогне или да их сачекамо. То су они који су изгубили све шансе. Ипак, надају се. Верују да ће се нама који смо испредњачили нешто догодити, па ће, захваљујући нашој несрећи, они заузети наша места.

Трче и моји: мој отац, моја мајка, моја младија сестра и мој старији брат. Трчао је са нама и мој деда, али је у тој суровој борби изгубио дах. Исплазио је језик, узхватио се за груди, занео и пао. Узалуд је запомагао да застане и подигнемо га, узалуд молио да га бар склонимо у страну. Били су то крици који су нам паралили душу, али ништа нисмо могли за њега да учинимо. Свако би нас заостајање скупо коштало. Сваки изгубљени минут заувек би нас одвојио од водећих. Деда је закркљао, а онда, под ногама тркача, издахнуо. Јадни старац. Није морао да се упушта у ту трку, нико га на то није терао. Зар није било боље да мирно седи код куће и на телевизији сачека извештај о победнику?

Мој отац и моја мајка такође поустају. Брат и сестра су још ту, мени уз бок, али отац и мајка поустају. У трку се осврћем: већ су десетак метара заостали, губе се у гужви иза наших леђа, узалуд су им очи пуне преклињања. Никад не бих очекивао да ће се мајка тако добро држати. Неколико сати је била уз раме водећима. Онако дебла, са тешким ногама и великим грудима, задргла у салу, дуго је пркосила и себи и онима око себе. Сад попушта и то је сасвим природно. Заостаје и за оцем, али ни он ни ја не можемо за њу ништа да учинимо. Диже руке у знак предаје, застаје, гомила иза ње је удара у леђа и она пада. Не смем да се осврнем, жао ми мајке, али просто видим како је хиљаде ногу газе по грудима и стомаку. Она вршишти, батрга се, кркља, бори се за мало ваздуха, за још секунду живота, маса хита преко њеног лица, нико је не примећује. Не чујем је више, очи су ми пуне суза. Извини, мајко, заиста ништа за тебе нисам могао да учиним. Волела си ме, ја тебе такође, сваки мој бол је био и твој, у детињству си стрепела за сваки мој кашаљ, али трка је сурова, у њој се или губи или добија, ти си изгубила а за мене још увек постоји нада!

И отац ми се полако губи из вида. Жилав је, упоран, уме да стисне зубе и да се заинати. Одувек је био таква, нарочито у одлучујућим тренуцима. Али, ова трка је превелик залогачак и за њега. Већ је у годинама кад су сви пркоси узалудни, поготово кад је трка дуготрајна. А ова је баш таква. Траје већ сатима, трајаће још толико, можда јој ни дани, месеци, па и читаве године неће бити довољни. Нема у тој јурњи никакве наде за мог оца, али нека га, нека се бори, понекад мисао није у победи, већ у покушају да се победи. Видим: оца неко удара песницом по сред лица, неко коме је засметао, и он пада. Газе и њега, умире под туђим ногама, али не запамеће. Мој отац, увек је брзак подносио ударце, никада га нисте могли чути да кукумавчи.

Младија сестра и старији брат су још увек уз мене. Сестра са леве стране, брат са десне. Добро се држе. Поготово брат, увек је био неколико неспретан, спор и све што је везано за физички напор никад га нису занимали. Видим му искривљено лице, стиснуте вилице, зној који му се слива у очи. Сестри је седамнаест година, лакаша је и вижљаста, па ме нечуди што се добро држи. Лепа је, у трици ће изгубити ту лепоту, жао ми је због тога, али жртве су неминовне. Драго ми је што су моја младија сестра и мој старији брат тако упорни, мада знам да ће и њима ускоро понестати снаге. Отпашиће, исто онако као што су отпали отац и мајка.

Пада сумрак, ми још увек трчимо. Измишљени смо из града, негде смо у пољу, газимо преко младих кукуруза, ливада, брда и шумарака. Ништа нас не може зауставити. Престижем још неколицину, испред мене су само још двојица, испредњачили су неколико корака. Мора да су неки спортисти. Или су се годинама спремали баш за ову трку.

Иза нас дахће непрегледна гомила. Придружују нам се са свих страна: из градова поред којих пролазимо, из села и засеока, можда већ и из других држава. Узалуд се осврћем, крај се тој гомили више не може видети, мора да је њоме већ пола земљине кугле обавијене.

Сестре и брата одавно нема крај мене. Не знам јесу ли сами одустали и склонили се у страну, или су и њих прегазили. Нисам имао времена да о њима водим рачуна. Знао сам да ме је у једном тренутку, ваљда смо газили преко неке реке, сестра плачући замолила за помоћ, али ја се на то нисам ни осврнуо. Можда се у тој води и удавила. Ако јесте, била је то гадна смрт.

Трка постоје све суровија. За непрегледном гомилом остају лешеве. Многи, у жељи да се дочепају боље места, мучки ударају оне испред себе, саплићу, забијају лактове у стомак, обарају их рвачким захватима. Неки су повалили ножеве, неки успут дохватили мотке, а неки од куће, бојећи се да ће трка бити немилосрдна, понели ватрена оружја.

Ноћ је, трчимо даље. Пада се и диже, плује крв, дахће, стискају зуби, пуцају срца и ломе ноге, урла се и плаче, стење, дозивају богови у помоћ. Испред мене су још увек она двојица.

Једнога већ престижем. Савладаћу и оног другог. Морам. Зарекао сам се, заинатио. Ништа мојој коначној победи неће стати на пут. Сасвим сам близу, пружам дужи корак и саплићем га. Он се заноси, ја га, у пролазу, ударам лактом у груди, тачно тамо где је срце. Ударац је снажан, прецизно усмерен, па он кркља и посрће, видим да је још при паду мртав. Издахнуо је, имам утисак, са неким тужним осмехом. Као да ми нешто, без мржње, пребацује. Шта да радим, био ми је на путу, морао сам да га се ослободим. Уосталом, боље ја њега него он мене. Тако је то у овој, а ваљда и у свакој другој трци. Тако ваљда мора да буде.

Први сам. Појачавам темпо. Није ми лако, али морам што више да им измакнем.

Свиће. Одмакао сам неколико корака испред непрегледне гомиле. Грабим уз неку кршевиту планину, негде далеко, на хоризонту, чека нас тамна шума. Иза себе чујем дахћење, завијање, плач и претњу, бес и жељу за осветом. Знао сам да им није лако, али неко увек мора да победи, овог пута ћу то бити ја.

Крша је све више, све је оштрији и крупнији, ноге су ми исечене и крваве, болови све неподношљивији. Тек ми тада пада на памет: куда то трчимо? И зашто? Где ћемо стићи, шта нас тамо чека?

Како се, уопште, догодило да почнемо трку? Мора да је неки лудак пројуррио улицом, онда му се други придружио, њима трећи, а затим... Ваљда смо им позавидели: због чега само они да трче, можемо и ми, ништа нисмо гори од њих! Да ли нам се неко подсмева док гледа како се сулудо батргамо и међусобно уништавамо? Можда баш онај који је први почео, који је то намерно учинио, сад седи у својој соби и са све четири увис грохотом се смеје!

Улећемо у ону шуму. У њој је мрак толико густ да се ни прст пред оком не види. Трчимо и даље, сударамо се са стаблима, гране нас шибају по лицу. Тек после дужег времена схватамо да у тој непрозирној тами не знамо куда трчимо. Не видимо никакав излаз, не видимо ни сами себе. То нас доводи до очајања, па се дозивамо и проклињемо час кад смо отпочели трку: зар смо толико жртвовали да бисмо се изгубили у тој тами?

Све је узалуд. Наши крици се немоћно утапају у густину црнила, све нам се чешће чини да нас из овог ћорсокака ни случајност више не може спасити.

Радо бисмо се вратили на почетак, али је сад заиста прекасно. ■

ИНТЕРВЈУ: ТАЊА КРАГУЈЕВИЋ, ПОЕТЕСА

У мисији освајања бескраја

Ако је веровати песникињи, а коме бисмо друго, има наде “да неко још увек невидљивим кораком обилази земљу поезије”. Сада читаоци имају прилику да читају нову збирку песама Тање Крагујевић (1946, Сента) коју је, у едисији “Пласови” објавио Културни центар Војводине “Милош Црњански” под називом “Још увек”. И не само то. На овогодишњем Сајму књига у Београду ће ова иста институција понудити читаоцима њену збирку есеја “Дарови неизрецивог”, названу по есеју који је посвећен стваралаштву Чарлса Симића.

Тања Крагујевић магистрала је на Филолошког факултету у Београду. Објавила је двадесет шест песничких књига и неколико књига есеја. Добитница је Исидорине награде за есеј, и Награде “Милан Богдановић”, као и више значајних награда за поезију. За прву збирку *Вратио се Волођа* (1966) награђена је Бранковом наградом, прва је песникиња која је добила “Ленкин прстен”, за најлепшу љубавну песму на српском језику (2015). За укупни песнички рад и допринос српској поезији награђена је Наградом “Десанка Максимовић” (2015). Заступљена је у више светских антологија поезије, а објављене су и три књиге њених изабраних песама: “Стаклена трава” (Агора, 2009); “Ружа, одиста” (Завод за културу Војводине, 2010) и “Трн о свили” (Задужбина Десанке Максимовић, 2016). Носилац је звања врхунског уметника у области књижевности од 2009. године, исте године када је била и лауреаткиња књижевне награде “Милица Стојадиновић Српкиња” коју је тадашњи Завод за културу Војводине установио за најбољу збирку поезије написану на српском језику, а за коју могу да конкуришу само песникиње.

● **За томо нове збирке поезије “Још увек” ставили сте цитат Паула Целана “...рањен стварношћу, тражећи стварност...”. Да ли песници својом сензибилношћу могу да приме сва рањавања која им приређује стварност?**

— “Целокупност света” у реалном поимању, монолитан је појам. Али песник живи своју стварност, као и други, у свакодневном животу. Тако исто и оно што представља за песника његову стварност, не може бити херметички затворена. Изолованост у свету поезије не постоји. Посебно не данас — када живимо у универзуму сигнала. “Свет” нам се тада оглашава и када не очекујемо. И од многих истина света не можемо се одбранити.

● **У песми “У недостатку доказа” о утамиченом голубу, написали сте: “Сад кад је свака другост на мети”, у “свету свакодневних самица”, “самоћа је сасвим неслажена”. Да ли је самоћа у ово ново доба донела још више тих “свакодневних самица”?**

— Самоћа је дубоко заснована, свака за себе, и не може се протерати, нити прекројити. Али у свету у којем свако има своју, под великим сводом непогода којима је реалност данас погођена, готово прострелена, у сваком тренутку, она истим темпом постаје “историјска”. “Нечувано је / постало свакодневно”, писала је Ингеборг Бахман, у свом, судбином додељеном поглављу историје. Није тада могуће повући се било где сем у повученост. Лековиту рефлексију. И стварање. Мноштво је осветљених прозора, у великим солитерима, што горе до зоре — много је самица.

● **То сам Вас управо питала и зато што сте се у једној песми дотакли и модерних технологија, да не пратите мреже? Јер сте “већ дуго углетени у своје”. Али, управо и поезија “кружи” интернетом, неретко и ваше песме. Колико вам то значи?**

— На супрот раширености “мрежа”, стоје сужењени простори културног живота, Штампано ретко региструје појаву нових књига, мање је њиховог представљања у јавном простору. Часописи, чак и

Фото: приватна архива

они веома квалитетни, ретко излазе, обично двобројем или тробројем надокнађујући редовни ритам. Постоје, међутим, сајтови, који објаве изборе квалитетне поезије, до које посвећеници могу лако доћи. То је мали, продужени живот поезије.

● **Слажете ли се са Виславом Шимборском, коју називате најбољом песникињом 20. века, да је поезија “отклон од прашине површности”?**

— Управо сачињавам избор из светске и домаће поезије, који, најмаркираним примерима, показује различите путеве тог “отклона”. Истичем управо тај вечни порив стварања — да се одупре стваралачкој рутини и конвенцијама, као својеречној прашини, замаглању вида, вечитој претњи не само освајању новог, већ и гашењу дубље порива стварања. Јер поезија је звања песници, увек су и далековиди, у мисији освајања бескраја. Стварања, као суштине човековог бића.

● **Објавили сте и есеј “Меридијани невидљивог” о две нове песничке збирке Ненада Шапоње у којем спомињете и његову беседу приликом доделе “Ленкиног прстена” за најлепшу љубавну песму прошле године. Беседу, такође, посвећену поезији којом је он одувао ту прашину површности и запитао се “Где ми то највише јесмо”. Имате ли ви одговор на то питање, где ми то највише јесмо?**

— Још је импресивније, да напоменем, Ненад Шапоња то учинио новом збирком “Близанац времена”, и посебном, поетском филозофијом освајања бића.

Ја лично сам свој поетски пут давно назвала “Малом песмом одрбане”. Што тешка је као уздак. И лагана, попут паперјасте огрлице на врату голуба. Што одлетеће са мог прозора, остављајући ми питање — како постојати. Бити. У том одбеглом телу, или корену власти, и Руже, што њише се у ветру тренутка, година. Времена. У поезији, свакако.

Но, ту су и моји есеји. Чарлс Симић је забележио да “У доброј песми, песник који је саставио те стихове нестaje, како би песник читалац могао да постоји”. Славко Гордић је, у свом есеју (*Летопис Матице српске*, јул-август 2025), о генези мог писма, од есеја до лирских “минута”, подвукао тај “доживљај читања” — допирања до бескраја, у свету мисли и осећања, налазећи, како сам давно записала, “изворе питке воде и тамо где смо веровали да све је исушено и пусто”.

Гордана Нонин